

MEDYA VE AHLAKİ PANİK

Sevil Yıldız*

Haluk Hadi Sümer**

Özet

Ahlaki panik kavramı, ortak değerler ve çıkarlara tehdit olarak görülen, sapkın davranış sergileyen bireylere ya da gruplara karşı toplumsal ve politik tepkilere atfen kullanılmaktadır. Bu toplumsal tepkilerde medya itici güçtür. Medya bir grubu veya eylemi sapkın olarak tanımlamakta ve onun üzerine yoğunlaşmaktadır. Toplumsal endişe ve histerinin oluşmasına neden olmaktadır. Toplumdaki kanaat önderleri, politikacılar, emniyet yetkilileri, hukuk uygulayıcıları, kanun koyucular toplumda oluşan korkunun ortadan kaldırılması için idari ve yasal düzenlemeler yapmaktadırlar.

Bu çalışmamızda medya araştırmalarında unutulmaya başlanan, ancak kriminoloji, sosyoloji, psikolojide hala etkinliğini koruyan ahlaki panik kuramı incelenmektedir. Kuram ile ilgili sorunlara da değinilen bu çalışmada aynı zamanda Türk ve Dünya medyalarından ahlaki panik oluşturan olay örneklerine de yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki panik, suç, medya

MEDIA AND MORAL PANIC

Abstract

The concept of moral panic is used as a reference against threat to common values and interests common to individuals or groups who exhibit deviant behavior, social and political reactions. Media is a driving force in these societal reactions. Media describe a group or an action as heretical and focuses on her. Media led to the creation of social anxiety and hysteria. Opinion leaders in society, politicians, police officers, legal practitioners, legislators are making administrative and legal arrangements to eliminate the consisting fear in the community.

In this study moral panic theory is examined which is starting to be forgotten in media research, but still protect the efficacy in criminology, sociology, psychology. Samples of events which create moral panic from Turkish and world media are given in this study in which theories about the issues are mentioned also.

Keywords: Moral panic, guilt, media

---

* Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

** Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

1. GİRİŞ

Ahlaki panik suç, sapkınlık ve medya çalışmalarında geçen tanıdık bir terimdir. Ahlaki panik analizi sadece medya çalışmalarının değil, aynı zamanda psikolojinin, kriminolojinin, adalet psikolojisinin ve sosyolojinin de ilgi alanı arasındadır. Uzun zamandır ahlaki panik kavramı uygulanmış, geliştirilmiş, övülmüş ve aynı derecede eleştirilmiştir. Aslında ahlaki panik kavramı o kadar kullanılmıştır ki, sadece kriminoloji kitaplarına değil, medya çalışmalarına ilişkin kitaplara da girmiştir. Konuya çocuk istismarcılarından, grip salgınlarına kadar birçok sosyal olaya toplumsal tepkileri tanımlamak için düşünmeden kullanan popüler medyada da düzenli olarak değinilmiştir (Dönmezer, 1994, 391).

Toplumlar belirli zaman dilimleri içerisinde sürekli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunlarla ilgili olarak medya organları haberler yapmakta, yorum ve görüşlere yer vermektedir. Bu sorunun da medya tarafından sürekli olarak işlenmesi, soruna çözüm yolları aranması, okurların ve izleyicilerin bilinçlenmesi talepleri, zaman içerisinde olayın konusuna bağlı olarak sapkın davranışta bulunan kişilere ve benzer özellik taşıyan kişilere önyargıyla bakılmasına yol açmaktadır. Toplumda bu olaydan kaynaklanan bir korku ve endişe hali baş göstermektedir. Bu tür olayların toplumdaki yansımalarına ahlaki panik adı verilmektedir (Dönmezer, 1994, 391).

Daha önce de var olan ancak sessiz kalan yaygın bir sosyal sorunun, sosyal bir sapkınlığın isimlendirilerek, örnek olaylarla kişileştirilerek ortaya çıkarılması, kamunun gündemine oturtulması ve bu soruna uzmanlar tarafından çözüm önerileri getirilmesi ahlaki paniği açıklamaktadır. Aslında ahlaki panik, sessizlik döngüsünün bozulmasıdır (Soygüder, 2009, 2).

2. AHLAKİ PANİK TANIMI

Erol Mutlu (2004,283-284), İletişim

Sözlüğü adlı eserinde ahlaki paniği “Esasında ufak tefek toplumsal sapkınlık edimleri olan şeylere karşı abartılı ve iletişim araçlarınınca da büyütülen toplumsal bir tepki” olarak tanımlamaktadır.

Ahlaki panik konusunda, referans olarak ilk Stanley Cohen'i görmekteyiz. 1972 yılında yazdığı *Folk Devils and Moral Panics* adlı eserinde Cohen bu kavrama yer vermiştir. Kitle iletişim araçlarının topluma ayak uyduramayan grupların etiketlenmesi ve suç dalgaları oluşturmaktaki rolünü ilk keşfeden bilim adamı olmasa da Cohen, medya sapkınlık abartması ve ardından gelen halk tepkilerinin ilk sistematik uygulamalı çalışmasını yapan kişi olarak bilinmektedir.

Cohen (1972, 94)'in ilk kez 1972 yılında yayınlanan ve yaklaşık 30 yıl sonra üçüncü baskısını yapan kitabı terimin tanımlanmasına aşağıda verilen girişle başlamaktadır:

Toplumların zaman zaman ahlaki panik dönemleriyle karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bir durum, olay, kişi ya da grup toplumsal değerlere ve çıkarlara karşı bir tehdit olarak tanımlanmaya başlar; tehdit olarak algılanan bu olay, kişi veya grubun doğası kitle iletişim araçları tarafından yapay ve basmakalıp bir biçimde sunulur; yazarlar, din adamları, politikacılar ve diğer kanaat önderleri manevi engeller koyarlar, teşhis ve çözümlerini telaffuz ederler. Tehdidin üstesinden gelme yolları geliştirilir veya çoğu kez bu yollara başvurulur. Sonrasında durum ortadan kalkar, bastırılır veya daha da kötüleşerek görünür hale gelir. Kimi zaman paniğin konusu oldukça yenidir ve kimi zaman da uzun süredir var olan fakat birdenbire ilgi odağı haline gelen bir şey panik konusu olur. Bazen panik geçer ve toplumun ortak bilincinde unutulur. Kimi zaman da daha ciddi ve uzun süreli tepki ve yankıları olur. Böylelikle yasal, politik ve hatta toplum anlayışında belli değişimlere neden olabilir.

Cohen burada panik kelimesiyle ne demek istediğini tam olarak ifade etmemektedir. Ancak aklında olan tanım, terimin OED (Oxford English Dictionary)'de açıklanan alışlagelmiş kullanımınıdır. “Genellikle bir insan topluluğunu etkileyen ve güvenliği sağlamak için ölçüsüz veya düşüncesiz çabalara yol açan, ani telaş veya endişe duygusu.”

Yapılan panik tanımındaki orantısızlık, abartma ve telaş gibi özellikler, ahlaki panik konusunun incelendiği Policing the Crisis adlı bir diğer klasik çalışmada sunulan tanımda da vurgulanmaktadır. Ancak bu tanımda fazla abartılmış toplumsal tepkinin zoraki ve yapay bile olsa düşünce birliği ve ortak görüşe dayalı olması gerekmektedir (Hall ve diğerleri, 1978, 16).

Bir insana, insan gruplarına ya da olaylar dizisine gösterilen tepki, bu kişi ya da olaylar dizisinin ortaya koyduğu asıl tehditle karşılaştırıldığında tamamen orantısız olduğunda, “uzmanlar” yani polisler, yargıçlar, politikacılar, editörler tehdidi hep birlikte ve benzer biçimde algıladıklarında ve tek ses halinde tanımlamalardan, tehdidin sonucunu tahminden ve çözüm yollarından bahseder görüldüklerinde, kitle iletişim araçlarında gösterilenler ölçülü ve gerçekçi bir değerlendirmenin doğrulayabileceğinin üzerinde ve ötesinde ani tehdit artışı ve alışılmadık durumlar vurgulandığında bir ahlaki panikten bahsetmek uygundur.

Cohen’in çalışmasında sürekli geçen sapkın davranış kavramı Sosyoloji Sözlüğünde, “Normal sayılan ölçeklerden sapan, düzensiz davranış” olarak tanımlanmaktadır (Marshall, 1999,713). Aynı kavram Psikoloji Sözlüğünde ise, “ Nitelik, biçim ve bağlam açısından çoğunluğun ortalama davranışlarından farklılık gösteren davranış” olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2001,841).

3. AHLAKİ PANİĞİN ÖZELLİKLERİ

Geleneksel tanımlamada ahlaki paniğin beş önemli özelliği bulunmaktadır.

- 1- Ahlaki panik, medyanın sıradan bir olayı alıp, onu sıra dışı bir olaymış gibi sunmasıyla meydana gelmektedir.
- 2- Kolektif olarak yanlış davranışlarda bulunanları ahlaki bozulma ve sosyal çözülmenin nedeni olarak algılayan yazarlar, düşünce liderleri ve benzeri otoriteler tarafından oluşturulan ahlaki ortamın içerisinde medya, bir suçluluk abartması döngüsünü harekete geçirmektedir.

3- Ahlaki panikler, meydana geldikleri toplumda fikir ortaklığı ve ortak kaygılar oluşturarak ahlaki sınırları belirlemektedirler.

4- Ahlaki panikler hızlı sosyal değişim esnasında oluşur ve riske yönelik geniş sosyal endişeler tespit ettiği ve kristalleştirdiği söylenebilmektedir.

5- Genelde genç insanlar, gelecek için bir metafor oldukları ve davranışları toplumun sağlıklı veya hastalıklı mı diye test etmek için bir barometre olarak görüldükleri için, hedeftedirler (Jewkes, 2004, 86).

Bu özellikler şu şekilde sınıflandırılabilir.

Endişe. Anlatılan bir davranış veya olay kaygıyı tetiklemektedir.

Düşmanlık. Failler halkın şeytanları olarak tanımlanmaktadır.

Düşünce Birliği. Faillere karşı oluşan toplumsal tepki geniş ve birleşiktir.

Orantısızlık. Davranışın veya ortaya koyduğu tehdidin büyüklüğü abartılmaktadır.

Geçicilik. Medyanın bildirim ve buna bağlı panik birdenbire ortaya çıkar, fakat çabucak yok da olabilmektedir (Goode ve Ben Yahuda, 1994, 89).

Bu kısa özete eklenebilecek iki özellik daha bulunmaktadır. Bunlar toplumsal tepkinin ahlaki boyutu, özellikle bu olaylara eşlik eden iç gözleme dayalı olarak kendini değerlendirme ve söz konusu olan aykırı davranışın semptomatik olduğu düşüncesidir. Bir arada bulunan bu iki unsur önemlidir. Bu unsurlar toplumsal tepkinin altında yatan rahatsızlığın gerçek doğasına; yani belli toplumsal aktörler tarafından ifade edilen, kurulu bir değer sisteminin tehdit altında olduğu kaygısına işaret ederler (Goode ve Ben-Yehuda, 1994, 89). Aslında Cohen’in ahlaki panikler, ahlaki panik süreçlerinin doğası ve kökeni üzerine açıklamalarının özü, değer verilen yaşam tarzının tehlikede olduğu korkusu oluşturmaktadır.

4. AHLAKİ PANİK TİPLERİ

Cohen'in tanımlamalarında ve örneklemelerinde klasik ahlaki panik sürecinin bütün özelliklerini bulmak mümkündür. Fakat daha sonraki araştırmalar ahlaki paniklerin, sözde tepki gösterdikleri sapkınlık biçimleri ve bu sapkınlık biçimlerinin sosyal toplum üzerindeki etkileri gibi çeşitli biçim ve boyutlarda ortaya çıktığını göstermektedir. Bu biçim ve hedef farklılıkları ahlaki panikleri çeşitlere ayırmaktadır.

Ahlaki panikler yoğunluk, süreklilik ve toplumsal etki yönünden çeşitlilik göstermektedir. Kimileri küçük ve geçici olaylardır. Bu olaylar arkalarında çok küçük bir iz bırakırlar. 1950 yıllarında İngiltere'de ortaya çıkan ve panik yaratan Teddy Boys'un neden olduğu korku bir süre sonra unutulmuştur. Diğerleri ise, kitlelerde ve tüm toplumsal manzarada dönüşüme neden olan büyük ve vahim gelişmelerdir. 16. ve 17. yüzyıllarda Avrupa'daki cadı avı çılgınlığı ve 19. yüzyıl İngiltere'sinde ulusal çöküş kaygıları buna uygun örneklerdir. Ahlaki panikler 1980'lerin sonlarında Los Angeles'da meydana gelen otoban cinayetlerinin neden olduğu kısa süreli panik gibi soyutlanmış toplumsal patlamalar olabileceği gibi, her olayın diğeri üzerine kurulu bir olaylar dizisinin bölümlerini de oluşturabilirler (Cricher, 2003, 118). Uyuşturucu panikleri ve çocuk istismarı olayları bunlara örnek teşkil etmektedir.

Problemin ortaya koyulan boyutuna göre ahlaki paniklerde, neden olduğu tepkiyle genellikle küçük bir ilişkisi olmasına rağmen, tepki gösterilen problemler ciddi, önemsiz ya da hayal ürünü olabilmektedir. Meydana geldiği dönemlerde sokak soygunları, ateşli silah cinayetleri veya Mods ve Rockers olayları bile şimdi zararsız gözükmektedir. 1990'lı yıllarda İngiltere'yi sarsan satanist çocuk istismarı ayını paniği, orta çağ cadı avları gibi tamamen hayali gibi görünmektedir, fakat etkilerine bakıldığında tamamen gerçektir ve bunun sonucunda halen hapiste yatan insanlar bulunmaktadır (Goode ve Ben-Yehuda, 1994, 73).

Ahlaki panikler neden sonuç ilişkisi ve gelişim modelleri açısından da çeşitlilik göstermektedir. Mods ve Rockers olayı üzerine yaşanan panik gibi, yerel aktörler ve kaygılar tarafından bilinçsiz bir şekilde yönlendirilenler, kendiliğinden halk hareketleri olabilmekte veya kasıtlı olarak ticari ya da politik kazanç için tasarlanabilmektedirler. Angela McRobbie ve Sarah Thorton, (1995, 185), Acid House plak yapımcılarının çılgın partilerde Ecstasy kullanımı üzerine ahlaki paniği kızıştırmak için ellerinden geleni nasıl yaptıklarını anlatmaktadırlar. Plak yapımcılarının asıl amacı ürünlerine medyanın ilgisini çekmek ve ürünlerinin ücretsiz tanıtımını yapmaktır. Reklam amacıyla yaşlı nesli dehşete düşürme ve genç neslin dikkatini çekme stratejisi modern rock müziğinin tarihi boyunca görülmektedir. Eğer ticari olarak tasarlanmış ahlaki panikler zararsızsa bunların politik benzerlerinin kesinlikle çok daha ölümcül sonuçları olmuştur. Buna örnek olarak Hitler'in 1930'larda Reichstag'ı yakması olayı verilmektedir (Garland, 2008, 119).

Neden sonuç ilişkisi, ahlaki paniğin doğası ve odağına bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar ahlaki panik ile ilişkilendirilen bir dizi nedensel durumu bildirmektedir. Ahlaki paniklerin ortaya çıkmasını kolaylaştıran koşullar şunları içermektedir. (i) Sansasyonalist bir medyanın varlığı. Tarihçiler 19. yüzyılın ortalarında ve daha öncesinde meydana gelen ahlaki panik olaylarını tespit etmektedirler (Hall ve diğerleri, 1978, 228). Belki de ihtiyaç duyulan şey etkin bir ortak iletişim kanalının varlığıdır. (ii) Yeni veya şu ana kadar bildirilmemiş bir sapkınlık biçiminin keşfi, (iii) Halkın şeytanları olarak tanımlanmaya uygun dışlanmış aykırı grupların varlığı ve (iv) Önceden doldurulmuş, duyarlılaştırılmış bir genel izleyici halk.

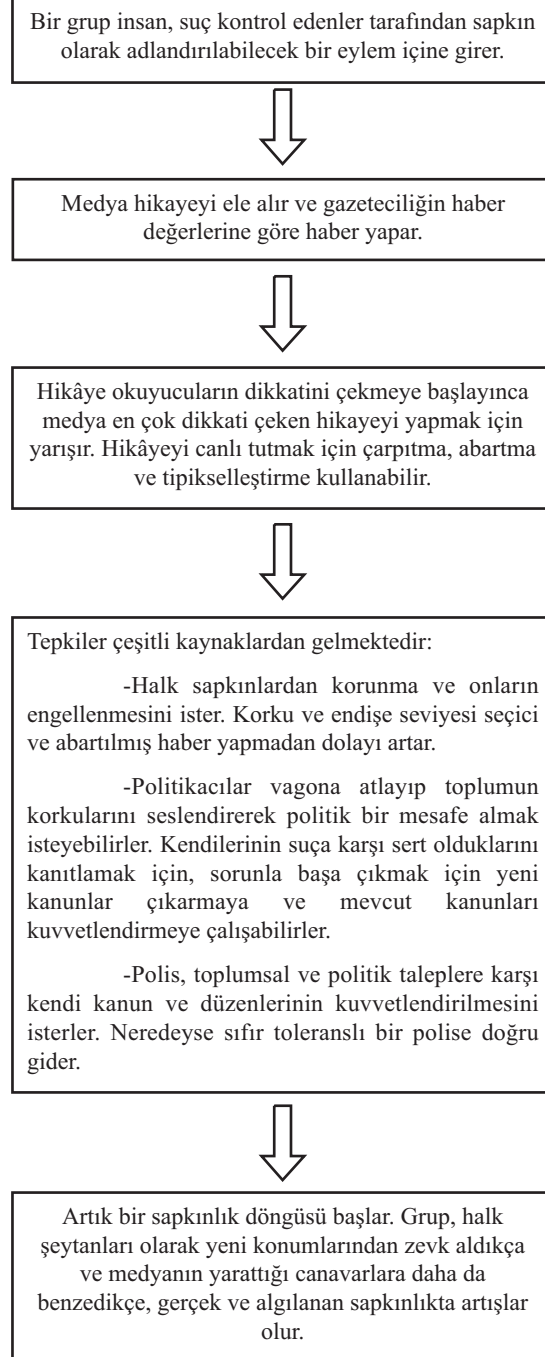
Tetikleyici nedenler olarak araştırmalar bunların toplumun sosyal, ekonomik veya ahlaki düzeni ile ilişkili olduğundan söz etmektedir. Var olan düzene karşı tehditler; statü çekişmesi; sosyal değişimin kurulu yaşam tarzları üzerindeki etkisi; önceden var olan kontrol yapılarının çöküşü, tanımlanan

yüzeysel paniklerin derin kaynaklarıdır. Goode ve Ben-Yehuda (1994, 86) New England'da gerçekleşen cadı avları üzerine; Hall ve arkadaşları (1978, 230) 1970'lerin İngiltere'sinde gasp panikleri üzerine; Jenkins (1992, 85) 1890'ların Amerika'sında güneydeki linç olayları üzerine ve Garland (2008, 162) 20. yüzyılın sonlarında İngiltere ve Amerika'daki suç oluşumları üzerine aydınlatıcı örnekler sunmaktadırlar.

5. SAPKINLIK ABARTMA SÜRECİNDE YETKİLİLERİN ROLÜ

Ahlaki paniklerin kaynağının 1900 ile 1920'ler arasındaki Amerikan Yasaklama Hareketi ve bundan önce 16.ve 17. yüzyıllardaki Avrupa cadı avı gibi ahlaki mücadele olduğu iddia edilmektedir (Goode ve Ben-Yehuda 1994, 112). Çağdaş toplumun ahlak mücadeleleri bir araya gelerek suça ve marjinleşmeye giden sapkınlığa dikkat çekildiği bir olaylar döngüsünü harekete geçirenler gazeteciler, gazete editörleri, politikacılar, polis ve baskı gruplarıdır. Bu nedenle ahlaki panik modelinin bir çeşidinde, belli bir kişi veya grup hakkında ahlaki bir yargıda bulunmanın bir yolu olarak kullananların, yetkililer olduğu ileri sürülmektedir (Uysal, 2007, 93). Gücü elinde tutanlar, halk korkularını kullanarak azınlık gruplarını yıkıcı olarak adlandırmakta ve sonrasında günümüzün halkçı yaklaşımıyla genellikle suça karşı sertleşmeye varan, soruna popüler bir sonuç üretmeye başlamaktadırlar. Artan dikkat sadece medyanın öncelikli kaygısını doğrulamakla kalmaz, hedef grubun daha da yabancı hissetmesine yol açmaktadır. O zamanda çoğunlukla olduğu gibi politikacılar ya da diğer düşünce önderleri de tartışmaya katılmaktadırlar. Onlar, sapkınları kontrol etmek ve cezalandırmak için daha sert eylemler isteyerek halkı, sapkınlığın eylemlerinin kontrol edilmediği takdirde olabilecek tehlikelere karşı uyarmaktadırlar (Furedi, 2001, 181). Bu tür kınamalar grubun daha eziyet görmüş ve marjinalleşmiş hissetmesine neden olabilir, bu da onların sapkın hareketlerinde artışa yol açmaktadır.

Böylece daha çok, medya tarafından meydana getirilmiş yaratıklara daha da benzer hale gelmektedirler. Devam eden sapkınlık polisin dikkatini daha çok çekmekte ve daha çok tutuklamaya ve medyada daha fazla yer almasına yol açmaktadır. Bu aşamada "sapkınlık abartma döngüsü" harekete geçmektedir (Jewkes, 2004: 70).

ŞEKİL 1: Sapkınlık Abartma Döngüsü (Kaynak: Jewkes, 2004, 70)

Sapkınlık abartma döngüsü sürecinde oluşan histerinin halkı yönetenlerin vatandaşlarını kontrol etmek, sıra dışı yaşam tarzlarını edinmekten caydırmak ve onları toplumun normlarına uymaya zorlamak için etkin bir yol olmaktadır. Bu nedenle sapkınlık abartma döngüsü, bir toplumda bir grubun kanun dışı ilan edildiği zaman neler olduğunu tanımlamaktadır. Olumsuz sosyal tepki arttıkça ve sapkınlar daha da izole edildikçe gittikçe artan oranlarda suça yönelmektedirler. Sapkınlık döngüsü haftalar hatta aylar sürebilir, fakat birçok nedenden dolayı asla kontrol dışına çıkmamaktadır. Medyanın ilgisi zamanla azalmakta, başka bir olaya yönelmekte ve kısa süre sonra halk “şeytanına” aşına olmakta ve bu nedenle daha az tehlikeli olarak algılanmaktadır. Algılanan tehditle başa çıkma yolları sorunu çözmek için çıkarılan yeni yasalarla veya ilave idari tedbirlerle sağlanmaktadır. Sonuç olarak sapkınlık abartma döngüsü içerisinde genç alt kültürler sapkın olmaktan çıkmaktadır (Cohen, 1972, 216).

6. MEDYA SIRADAN OLANI NASIL SIRA DIŞI HALE GETİRİR?

Medyanın ahlaki panik olaylarının fikir babaları ve başlıca faydalanıcıları olduğu tartışmasızdır. Çünkü yarattıkları sansasyon, gazetelerin satılmasını sağlamakta, okuyucuları eğlendirmekte ve hikaye geliştikçe yeni haberler ve yorumlar üretmekte, sözcüler taraf tutmakta ve sapkın fenomen gelişmektedir. Aslında konu üzerine eski bir tartışmada Jack Young (1971, 33) ticari medyanın “ahlaki panikler yaratmaya yönelik kurumsallaşmış bir ihtiyacının” olduğuna dikkat çekmiştir. Dolayısıyla medya haber üretmek ve okuyucularının hayal gücünü etkilemek ve ilgisini çekebilmek için halkın kızgınlığını alevlendirmekte ve ahlaki panikleri tasarlamaktadır (Garland, 2008, 58)

1964 yılında İngiltere'nin deniz kenarında bir kasabası olan Clacton'da olayların tek düzeliği ve büsbütün sıradanlığının yol açtığı ahlaki paniği Cohen çok iyi yakalamıştır (Cohen, 1972, 29).

1964 Easter'i her zamankinden daha kötüydü. Soğuk ve ıslak. Aslında Easter'da Pazar günü son seksen yılın en soğuk zamanıydı. Dükkanlar ve büfeler iş yokluğundan rahatsızdılar ve gençlerin de kendi sıkıntıları vardı. Onlara hizmet vermek istemeyen kafe sahipleri barmen dedikodularıyla bu, daha da şiddetlenmekteydi. Birkaç grup kaldırımları aşındırmaya ve birbirlerine taşlar atmaya başladılar. Modlar ve Rockerlar gruplaşması – o zamanlar daha tam anlamıyla oluşmamış ve başlangıçta giyim ve yaşam tarzına dayalı ama sonradan katılmış bir ayırım-ayrıştırmaya başlamıştır. Bisiklet ve motosiklet üzerindeki sayıları artmış, camlar kırılmış, bazı kumsal kulübeleri yıkılmış ve bir genç havaya başlangıç ateşi etmiştir.

Cohen bu iki günün hoş olmadığı baskıcı ve bazen korkutucu olduğunu kabul etmesine rağmen Clacton'daki olayların sindirme, çatışma ve şiddet seviyesi oldukça düşüktür. Fakat medya, “Scooter mafyalarının terörü” (Daily Telegraph) ve “Gençler kasabayı altüst etti” (Daily Express) gibi başlıklarla olayları duyurdular. Rutin olarak masum tatilcilerin saldırgan topluluktan kaçtıkları, savaş alanına çevrilmiş bir izlenimi vermek için “isyan”, “yıkım çılgınlığı”, “savaş”, “kuşatma”, “çılğın grup” gibi deyimler kullanmışlardır.

Haber değeri olan her olay gibi medya, ahlaki panikleri de kendi haber değerlerine göre oluşturmaktadır. Bu yüzden abartma ve çaptırma, potansiyel olarak haber olacak bir olayı gerçek hikâyeye çevirmek için gerekli olan eşiğe ulaştırmak için anahtar elementlerdir. Ahlaki panikler, daha önceden olan olayların tekrar olması kaçınılmaz kestirimi anlamında, çoğu zaman haber değeri tahmin edilebilirliğini de içermektedir. Böyle olmasa bile, tahminlerini doğrular gibi görülen önemsiz olayları atarak, bu etkiyi verecek bir hikâyeye oluşturulmaktadır. Buna basitleştirme denmektedir. Basitleştirme karmaşık fikir ve duygulara delalet eden isimlerin oluşturulduğu bir sembolleştirme süreciyle meydana gelmektedir. Bir kelime (mod) bir durumun (sapkınlık) sembolü olmakta ve nesnelere (belli bir saç tipi veya giyim şekli)

bir durumu ve onunla bağdaşmış olumsuz duyguları gösterir hale gelmektedir. Sonunda mod terimi daha önce çağrıştırdığı olumsuz durumlardan sıyrılmakta ve tamamen negatif anlamlar kazanmaktadır (Cohen, 1972, 30).

Bu sürece karşı politik ve halk tepkilerine gelince, Cohen'in önemli bulgularından birisi de medyanın sıklıkla belli azınlıkları sapkınlıkla bağdaştırıp, onlara karşı şiddet kullanılmasını kınaması, ancak yine de polisin sorunlarla başa çıkarken şiddet kullanımını bazen misilleme için gerekli meşru bir yol olarak kabul etmesidir. Medyanın bu sunumlarından çıkan algılar, resmi tutumları da etkilemektedir ki, böylece onlarda basmakalıplara uymaya başlamaktadırlar. Medya tarafından yapılan durum tanımları bu yüzden pekişmekte ve tüm taraflar beklendiği gibi davranmaya başlamaktadır. Şiddet ve çatışma dili o kadar yaygınlaşır ki, kitleler cepheleşmenin medyada yer bulmasına duyarsızlaşabilmektedirler. Birçok medya mensubunda halkın eğlence istediği gibi bir algı bulunmaktadır. Böylece haber aktarmada giderek heyecanlandırıcı bir tarz geliştirmektedirler.

7. AHLAKİ PANİK KURAMININ SORUNLARI

Ahlaki panik kavramı algılanan sınırlılığından dolayı eleştirilmiştir. Hâlbuki 1971 yılında ilk ortaya atılmasından bu yana hiçbir eleştiriye maruz kalmadan kullanılan, yazarlar, araştırmacılar, medya mensupları tarafından kucaklanmış bir kavramdır. Halk şeytanları ve ahlaki panikler o kadar büyük ve önemli temel taşları bırakmıştır ki, bunlar üzerine inşa edilecek temel taşları olmalarına rağmen sürekli son yapı sanılmaktadır. Oysaki ahlaki panik tezinin kısıtlılıkları bulunmaktadır. Olası belirsizlik ve çekişme noktaları sürekli tartışılmaktadır.

İlk olarak halk şeytanlarının hepsi savunmasız ve iftira edilmiş değildir. Sapkınlık abartma döngüsü sürecinde gizli olan inandırıcılığın hızla yok olması tüm

gruplarda geçerli olan bir durumdur. Bunun ötesinde toplumsal tepkinin ahlaki panik olarak tanımlanması için ne kadar süreyle devam etmesi gerektiği konusunda evrensel bir kabul söz konusu değildir. Eğer Cohen'in ahlaki panik kavramını oluşturduğu şekline dönülürse, ahlaki paniklerin doğası itibariyle toplumsal bilinç üzerinde geçici patlama oluşturan, sadece birkaç hafta veya ay sonra yok olan, kısa süreli, ara sıra görülen olaylar olduğu çıkarımını yapmak mümkündür. Fakat çocukların suça karışması gibi bazı kaygıların kaynağı çok uzun zaman öncesine dayanabilmekte ve sapkın gençlik hakkındaki mevcut endişeler yüzyıllardır dile getirilmektedir (Hall ve diğerleri,1978,125). Sübyancılar hakkındaki artmış olan endişe bile en azından 10 yıldır devam etmektedir.

Sapkınlık abartma döngüsünün, çok katı ve belirleyici olarak sapkınlık kavramını basitleştirdiği konusunda da eleştirilmektedir. "Sapkınlık" dediğimiz şeyin farklı seviyeleri bulunmaktadır. Esrar kullananlara karşı toplumun tepkisini açıklayan bir teori, toplumun tecavüzcülere karşı kızgınlığını açıklamada uygun olmayabilmektedir (Goode ve Ben-Yehuda, 1994, 81).

Ahlaki panik modeli ile ilgili başka bir zayıflık ise, onun sadece genç insanların sınırlı yaşam seçenekleri olduğunu ve bu nedenle farklı alt kültürler oluşturduğunu öne sürmekle kalınmamış ve bu kültürlere karşı ahlaki çoğunluğun tepkisi modern hayatta değişim hızıyla çözülme ve şaşkınlık hissiyle hızlandırılmıştır (Cricher,2003,99). Bu iddia çoğu anne babanın çocuklarının şiddet içeren oyunlar ve internet dahil olmak üzere yeni ve alternatif medyaya maruz kalması konusundaki korkularında oldukça açıktır.

Bunlar gibi ahlaki paniğe karşı yöneltilen eleştiriler, Cohen tarafından kitabının üçüncü baskısının giriş kısmında değinilmiştir. "Halk Şeytanları ve Ahlaki Panikler" in 30. yılını kutlamak amacıyla basılan bu kitapta Cohen, ahlaki panik kavramıyla ilgili bazı sorunlara değinmektedir.

8. TÜRK VE BATI MEDYASINDAN AHLAKİ PANİK ÖRNEKLERİ

İlk örnek olarak 1995 yılının Kasım ayında Leah Betts isimli on sekiz yaşında bir gencin ecstasy kullanması sonucunda ölmesi olayını örnek olarak vermek mümkündür (Soygüder,2009,8). O yıllarda yeni ortaya çıkan uyuşturucu madde olan ecstasy, genç birinin ölümüne neden olmuştur. Medya bunu haber olarak ele almış ve abartarak toplum üzerinde yoğun bir endişe yaratmıştır. Hatta Ecstasy kullanımı ünlü pop müziği grubu East 17'nin üyesi Brian Harvey tarafından yapılan açıklamaların bir sonucu olarak haberlere ana başlık olmuştur. Harvey uyuşturucu kullanmanın hoşuna gittiğini açıkça söylemiştir. Bu nedenle Harvey eleştirilmiş, açıklamalarını takiben günümüz gençliği üzerinde pop starlarının etkisi hakkında endişe oluşmaya başlamıştır. Ecstasy bir uyuşturucu çeşididir. Sürekli kullanımının zararlı etkilere neden olduğu bilinmektedir. Eğer kişi, bu uyuşturucu maddeyi bir defaya mahsus olarak kullansa bile ölüme neden olabileceği, türü açıklamalar uzun süre medyada yer almıştır. Medya bilinen bir etkisini abartarak topluma sunmuştur. Uyuşturucu kullanmanın toplum kültürünü etkilediğini savunmuştur.

Uyuşturucu hap kullanmaktan zevk aldığını söyleyen müzik topluluğunun üyesi Harvey'in röportajına halk büyük tepki göstermiştir. Bu grubun şarkılarının yayınlanması radyo ve televizyon istasyonları tarafından yasaklanmıştır. Grup, halktan özür dilemeye zorlanmıştır. Harvey, grubun başarısını tehlikeye attığı için diğer elemanları tarafından gruptan atılmıştır. Medya bu aşamada bu gençlerin her an bu açıklamalarla kendilerini uyuşturucu kullanırken bulabileceklerini, bu maddeyi kullanabileceklerini bildirerek halkı uyarmaya devam etmiştir.

Başka bir rock grubu olan Oasis'in elemanlarından Noel Gallagher " Uyuşturucu kullanmak sabah uyanmak ve bir fincan çay içmek gibi bir şeydir" diyerek Harvey'i desteklemiştir. Gallagher uyuşturucunun İngiliz toplumunun bir parçası olduğunu halka

anlatmaya çalışmıştır. Bu iki yıldız, medya tarafından gençleri ayartıcı olarak topluma lanse edilmiştir. Toplumun da baskısıyla iki rock yıldızı verdikleri demeçler nedeniyle halktan özür dilemişlerdir.

İngiltere'de ecstasy kullanımı ahlaki paniğe neden olmuştur. Tüm aileler "Acaba benim çocuğum da kullanıyor mu?" diye endişeye kapılmışlardır. Pek çok ahlaki panik örneğinde olduğu gibi problemi çevreleyen gerçekler, medyanın konuyu abartmasından dolayı, doğru olarak açıklanamamıştır. Betts tarafından üretilen propagandaya ve medyanın konuyla ilgili tavrına bağlı olarak uyuşturucunun tehlikeleriyle ilgili gerçekler bozulmuş ve abartılmıştır. Konuyla ilgili olarak inançlarına aykırı yayınlar yapan Brian Harvey ve Noel Gallagher gibi yıldızlar halkın baskısıyla karşılaşmışlar ve toplumdan dışlanmışlardır. Medya bu insanları, özellikle de rock müzik topluluklarının üyelerini, gençleri ayartan kişiler olarak topluma tanıtmışlardır.

Toplumda ortaya çıkan birtakım salgın hastalıkların da ahlaki panik yarattığı kabul edilmektedir. 1980'lerde ortaya çıkan AIDS hastalığı buna iyi bir örnektir. Medya tarafından virüsün insanlığın geleceğine ciddi bir tehdit olduğu fikri topluma sunulmuştur. Bu hastalık ilk çıktığı dönemlerde medya olayı o kadar çok abartmıştır ki, gerçekdışı delillerle toplumda bir korkuya neden olmuştur. Medya başlangıçta AIDS virüsünün eşcinsel kişilerde bulunduğunu açıklamıştır. Medyanın bu davranışı eşcinsellerin topluma küsmesine, toplumdan dışlanmasına neden olmuştur. Medya olayı abartarak ve gerçekleri çarpıtarak toplumda histeriye neden olmaktadır.

Bir diğer ahlaki panik örneği hem dünya medyasında hem de Türk medyasında yer bulan SARS virüsü paniğidir. 2003 yılının Mart ayından itibaren Çin'de ortaya çıkan ve Uzak Doğu ülkelerini etkisi altına alan SARS virüsü de toplumlarda korku yaratmıştır. Kısa sürede birçok insan bu virüs nedeniyle hayatını kaybetmiştir. O ülkelere iş nedeni ile gitmek zorunda olanlar tek çare olarak bilinen maskelerini takmışlar; gitmek zorunda

olmayanlar ise önceden yaptıkları tatil rezervasyonlarını iptal etmişlerdir. Havaalanlarında SARS virüsünün ülkeye girmemesi için gereken kontroller yapılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü bu virüsü ortadan kaldıracak ilacı bulmak için gereken çalışmayı başlatmıştır. Uzak Doğu'da insanlar maskelerle dolaşmakta, ülkelerinden başka ülkelere yine maskeleriyle çıkmaktadırlar. Medya, SARS virüsünü gündemin ilk maddesine taşımıştır. Bu korku sadece Uzak Doğu'yu değil tüm dünya ülkelerini sarmıştır. Virüs tanımlanıp gereken önlemler alındıktan sonra medya bu hastalıktan korunmanın yollarını öğretmeye başlamıştır. Bu haberi verirken yer yer abartılı rakamlar da kullanılmıştır. Bu tür panik haberleri zaman içerisinde bir süre Çinlilere insanların önyargıyla bakmasına sebep olmaktadır. Ancak hastalık ile ilgili panik havası kısa süreli olmuştur.

Aşağıda, The New York Times adlı gazetede Şubat 2007'de yayınlanmış, bir ahlaki panik haberinin tüm özelliklerini taşıyan ve bu özellikleri açık bir biçimde gösteren bir hikâye verilmektedir(Garland,2008,154). Hikâye aynı zamanda politikacıların ahlaki panik süreçlerinin ne derecede farkına vardıklarını ve bu süreçleri yönlendirme çabalarının düzeyini de göstermektedir. Gazete haberi “ Güney Londra'daki son genç ölümü Britanya'yı sarstı.” başlığıyla yayınlamıştır.

Londra 16 Şubat- İngiltereli liderler Cuma günü yoğun bir vicdan muhasebesi ve toplumsal yas duygusuyla son günlerde işlenen ve beş can alan çok sayıda silahlı saldırıdan dolayı ve özellikle evlerinde vurularak öldürülen gençlik çağlarının başındaki delikanlılar hakkında endişelerini ve üzüntülerini dile getirdiler. Bazı politikacılar katliamı derin bir sosyal rahatsızlığın belirtisi olarak tanımlarken, Başbakan Tony Blair cinayetlerin İngiltere'de gençler arasında var olan daha şiddetli bir krizi yansıttığı düşüncesine karşı çıktı. Bu hafta yayınlanan ve burada da geniş biçimde yer alan bir Birleşmiş Milletler raporunun ardından konu daha da önem kazandı. Adı geçen rapor, İngiliz gençlerinin dünyanın en zengin ülkelerindeki pek çok akranlarına kıyasla sosyal açıdan çok daha kötü durumda olduklarını göstermektedir.

Cinayetlerin korkunç olduğunu kabul eden Başbakan Blair, halkın aşırı tepki göstermemesi gerektiği üzerinde durmaktadır. “ Tepkilerimizde dikkatli olalım. Bu trajedi İngiliz toplumunun simgesel bir örneği değildir, hatta İngiliz gençliğinin bile örneği olamaz.” Gazete haberi “Cinayetler pek çok İngiliz'i hayrete düşürdü” ifadesiyle devam etmektedir. Ateşli silahların, kokainin ve uyuşturucu satıcısı çete üyeleri arasındaki Amerikan tarzı çete savaşlarının yaygınlığı konusundaki kaygıları tetiklemektedir. En son kurbanın babasının şu sözleri aktarılmıştır: “Silahları elde etme yolları inanılmaz”. Fakat bu olayların hemen ardından dile getirilen korku, cinayetlerin o anki gerçekliğinin ötesine ulaştı: “ İngiliz toplumunun bazı kesimlerinin kontrolden çıkmakta olup olmadığı üzerine acılı bir tartışmaya neden oldu”.

Cinayetlere ilişkin toplumdaki kaygıyı söz konusu haber artırmaktadır. Toplumda panik havasının esmesine neden olmaktadır. Bu olaylar ilave olarak o günlerde Muhalefet Sözcüsü Alan Duncan'ın yayınladığı basın bildirisinde cinayetlerin altında yatanın İngiliz toplumundaki ayrışma süreci olduğunu açıklaması paniği artırmıştır.

Ahlaki paniğe Türk medyasından ise internette yayılan çocuk pornografisi örneğini vermek mümkündür. Türkiye internet üzerinden yapılan çocuk pornografisi olayı ile ilk kez 2001 yılında tanışmıştır. Bursa'da bir ilköğretim okulunda rehber öğretmen olarak görev yapan kişi, İngiltere merkezli yürütülen Landmark operasyonu sonucunda yakalanmış ve tutuklanmıştır. Tutuklanan şahsın bilgisayarında çok sayıda çocuk pornosu resmine rastlanmıştır. Ayrıca kendisi de çocuk pornosu resmi üretmekte olduğu ve bunları internet aracılığıyla diğer ülkelere alıcılara ulaştırdığı, bunun ticaretini de yaptığı belirlenmiştir. Öğretmen hakkında daha önce görev aldığı okullarda da soruşturma başlatılmış, ancak ceza verilmesi ile sonuçlanmamıştır.

Son yıllarda özellikle internet, çocuk pornografisi içeren materyallerin daha kolay

ulaşılabilir olmasını sağlamaktadır. Çocuk pornografisinin de içinde bulunduğu yasadışı yayınlara ilişkin suçlarda önceki yıllara nazaran inanılmaz bir artış gözlemlenmektedir. Bunların içinde % 40'lık pay ile çocuk pornografisi yayınının en çok işlenen suç olduğu belirlenmektedir.

Bursa'da gerçekleşen olay tüm gazetelere yansımış ve Aralık 2001 ve Mart 2002 tarihleri arasında gazetelerin ve televizyonların gündemini oluşturmuştur. Olay ile ilgili haberlerin yanı sıra psikolog, sosyolog, pedagoğ, emniyet yetkilileri, hukukçular gibi uzmanların da bilgisine başvurulmuştur. Olaylara karışan çocukların ruh halleri tahlil edilmiş, toplumdaki cinsel eylemlere bakış açıları sunulmuş, çocuk pornografisinin internet üzerinden yayımının resmi rakamları açıklanmış ve kanunlardaki düzenlemeler irdelenmiştir. Bu haberleri izleyen halkın ise duyguları, kanaatleri karışmış ve endişe duymaya başlamıştır. Her gün artan sayıda yapılan haberler ile toplumda ahlaki panik yaratılmıştır. Daha sonra medyanın bu konudan uzaklaşması panik havasını azaltmada etkili olmuşsa da Emniyet birimleri ve kanun koyucular internetteki çocuk pornografisini engellemeye yönelik idari ve cezai tedbirler almaya başlamışlardır. İnternet servisi sağlayıcılar halkın da isteğiyle internet filtre programları geliştirip müşterilerine sunmaya başlamışlardır. Emniyet birimleri ailelere yönelik, internet ortamı ve çocuklarının internet kullanımı hakkında bilgilendirme çalışmaları sürdürmüşlerdir. Bunun haricinde kanun yapıcılar da kuralsız bir ortam gibi görünen internetin hukuki düzenlemelerini belirleme çalışmalarına başlamışlardır.

Bu olay klasik anlamda bir ahlaki panik olayıdır. Medya, Bursa olayını ele almış ve biraz da abartarak halkın özellikle de çocuklu ailelerin internet hakkında endişe duymalarını sağlamıştır. Kısa süre sonra olay unutulmuştur. Ancak panik havasının da verdiği etkiyle idari düzenlemeler yapılmıştır.

Türkiye'de gerçekleşen ve bir ahlaki panik olayının tüm unsurlarını taşıyan bir diğer örnek kapkaç olaylarıdır (Soygüder,2009,10). 2000'li yılların başlarında özellikle İstanbul gibi büyük

kentlerde cadde ve sokaklarda kapkaççı olarak adlandırılan yankesiciler ortaya çıkmaya başlamışlardır. Daha sessiz ve sakin olan mekânlarda kişilere yavaşça yaklaşip cebinden cüzdanını veya çantasını alıp kaçma eylemleri olarak tanımlanabilen kapkaç olaylarının sayısı gittikçe artmaya başlamıştır. Kapkaç olaylarının sayısı arttıkça medya bu olayla daha fazla ilgilenmiştir. Kapkaç olayı televizyonların ana haber bültenlerinde ve gazetelerin 3. sayfalarında yer almaya başlamıştır. Özellikle yaralanma ve ölümlerle sonuçlanan olaylar medyanın ilgisini çekmiştir. Kapkaççılar insanlardan zorla çantalarını olduğu gibi kapıp kaçmakta ve çantasını kaptırmak istemeyenlerin direnmesi ile bu olaylar çeşitli yaralanmalar ve hatta ölümlerle sonuçlanmaktadır.

Kapkaç olayları toplumda ahlaki panik yaratmıştır. Hemen hemen her gün gazetelerin sayfalarında ve televizyon ekranlarında bu olaylara rastlanmaktadır. Gazeteler ahlaki panik kuramına uygun olarak bu konuda uzman görüşlerine yer vermekte, var olan düzeni değiştirecek yeni yasal düzenlemelerin uygulamaya konulmasına çalışmaktadır. Bu konuda hukukçuların, psikiyatristlerin, psikologların, emniyet yetkililerinin görüşleri gazetelerde yer almakta ve halk böylece aydınlatılmaktadır.

Kapkaç olaylarının artması sonucunda çeşitli araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu olayların nedeni olarak, af yasası ve ekonomik kriz gösterilmiştir. Büyük kentlere göç eden insanların çoğunun işsiz olması ve bir şekilde ortaya çıkan bu hırsızlık yöntemini medyadan öğrenip uyguladıkları belirlenmiştir. Bu suça verilen cezanın yetersiz olduğu, ortada yankesicilik suçu değil, gasp suçunun bulunduğu tartışılmıştır. Bu tartışmalara emniyet yetkilileri de katılmış ve suçların faillerinin %70'inin yakalandığını ancak kanunlarca serbest bırakıldığını belirtmişlerdir.

Günden güne artan kapkaç olayları ve gelen haberler sonucunda birtakım düzenlemelere gidilmeye başlanmıştır. Kapkaç olayları Türk Ceza Kanununda sınıflandırılan şahsa karşı suçlar kategorisinde değerlendirilmeye başlanmıştır. Kapkaç olayı da "şahsa karşı işlenen suçlar"

kapsamında değerlendirildiği ilk dava 17 Haziran 2001 tarihinde gazetede yer aldı. Söz konusu davada sanıklara Türk Ceza Kanununun kapkaç suçunu içeren hırsızlık maddesinden değil, 'gasp' suçundan ceza verilmiştir.

Son zamanlarda özellikle büyük şehirlerde yaşanan kapkaç olaylarına karşılık, Emniyet Müdürlükleri tarafından halka dağıtılması için vatandaşın kendini nasıl koruyabileceğini anlatan broşürler hazırlanmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan broşürde, vatandaşlara, otomobille yapılan kapkaç olaylarına maruz kalmamak için yaya kaldırımlarının yola yakın kısımlarında yürümemeleri tavsiye edilmiştir. Tehdit ederek yaklaşan bir otomobil söz konusu olduğunda ise bağırarak ters yöne doğru koşulması önerildiği broşürde, "Bu size altın değerinde saniyeler kazandıracak ve otomobil sürücüsünün sizi takip etmesini zorlaştıracaktır. Eğer imkânınız olursa otomobilin plakasını ve kişilerin eşkâlini belirleyiniz" denilmektedir. Medya da bu tedbirler konusunda halkı uyarmaya devam etmiştir. Gazeteler sürekli yolda yürürken arabalarla veya motosikletlerle kapkaç yapıldığı, bu nedenle çantaların cadde tarafından değil de ters yönde taşınması, hatta boynumuzdan çaprazlamasına asılması, bayan sürücülerin kapılarını arabalarına biner binmez kilitlemeleri, arabanın içinde seyir halinde iken bile çanta ve cüzdanların görünür yerde bırakılmaması gerektiği bilgisi hatırlatılmıştır.

Kapkaç olaylarının başlaması ve toplum güvenliğini tehdit etmesi sonucu yukarıda da görüldüğü gibi birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Toplumda korku oluşmuş, insanlar caddelerde yürürken, arabalarındayken her an kapkaç saldırısına uğrayabilecekleri paranoyası yaşamaya başlamışlardır. Sokaklarda güven telkin etmeyen görünüşteki insanlar kapkaççı olabilir korkusuyla toplum tarafından dışlanmışlardır.

Bütün bu anlatılan ve incelenen olaylar ahlaki panik kuramına uygun olmakta ve tüm özelliklerini taşımaktadır. Bu olayları çoğaltmak, hem Türk medyasından hem de dünya medyasından örnekler göstermek mümkündür.

SARS paniği, AIDS paniği, Deli Dana hastalığı, son günlerde medyada oldukça yer bulan domuz gribi paniği, satanist gençlik paniği, Avrupa'da rahiplerin cinsel taciz olayları, ecstasy (uyuşturucu) kullanımı, tinerci çocuklar, Boğaz Köprüsü intiharları, Batı'da birbirini silahla öldüren çocuklar, Amerika'da insan avı ve kreşlere, okullara düzenlenen saldırılar, alışveriş merkezlerine düzenlenebilecek terörist saldırılar, deprem söylentisi, cinsel tacizler, futbol holiganlığı, Vandalizm olayları, kapkaç olayları, ırkçı saldırılar örnek olarak sıralanabilmektedir.

9. SONUÇ

Toplumlar sık sık sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların bazıları aniden toplumda gözükmemektedir. Diğer bir kısmı ise uzun zamandan beri var olup, çeşitli vasıtalarla toplumda göz önüne çıkarılmakta ve gündeme yerleştirilmektedir. Söz konusu olaylar, toplum içerisinde uzun zamanlar boyunca var olmaktadır. Ancak medya, bu olayları dile getirerek toplumun dikkatini çekmektedir.

Medya ortaya çıkan sorunu fotoğraflarla ve görüntülerle çok fazla işleyerek okurun sorunu öğrenmesini sağlamaktadır. Hatta daha ileri giderek toplumda histeri, endişe, sosyal tepkinin doğmasına neden olmaktadır. Medyanın sıradan bir olayı gündeme taşıyıp toplum içerisinde endişe, tepki yaratması olayı, ahlaki panik modelini oluşturmaktadır.

Ahlaki panik modeli sadece medya çalışmalarına değil, sosyoloji, psikoloji, kriminoloji gibi bilim alanlarının da araştırma konularından birisini oluşturmaktadır. 1972 yılında Stanley Cohen tarafından geliştirilen bu modelde, ortak değerlere ve çıkarlara bir tür tehdit gibi görülen azınlık veya marjinal bireyler ya da gruplara karşı toplumsal ve politik tepkiler görülmektedir. Medya bu modelde itici güç konumundadır. Medya sıradan bir olayı ele alıp, sıra dışı bir olaymış gibi göstermektedir. Yazarlar, düşünce liderleri, toplum önderleri, politikacılar tarafından oluşturulan ahlaki ortamda medya, suçluluk abartma döngüsünü harekete geçirmektedir. Toplumun fikir ortaklığı ve ortak kaygıları oluşturulmakta, sosyal endişe tetiklenmektedir.

Bu modelde suçluluk abartma döngüsü işlevini hızlandırmakta ve toplumun düşünce önderleri, politikacılar, kanun yapıcılar, emniyet yetkilileri toplumdaki sosyal tepkinin sonlandırılması amacıyla idari ve yasal tedbirlere başvurmaktadır. Bu aşamada tepki alan, halkın şeytanları olarak adlandırılan sosyal grup sayısı artmaktadır.

Döngü içerisinde kısa süre sonra medyanın olaya ilgisi azalmakta ve tamamen unutulmaktadır. Ancak toplumun endişesi sona ermemekte, ortak hafızada olay, her zaman hatırlanmaktadır.

Ahlaki panik modeli bağlamında analiz edilebilen birçok olay, Dünya ve Türk medyasını meşgul etmiştir ve meşgul etmeye devam etmektedir. 16. yüzyıl içerisinde Avrupa’da yaşanan cadı avı olayları, Mod’lar ve Rocker olayları, çocuk istismarları, salgın hastalıkları, ekonomik kriz haberleri, yaşlı kişilerin öldürülmesi, kapkaç terörü, satanistler, uyuşturucu kullananların yarattığı olaylar ve pek çok benzer olay ahlaki panik modeline uygunluğu araştırılmaktadır.

Medyanın bu tür olayları gündeme taşımasıyla birlikte önemli olan, bu toplumsal soruna çözüm önerileri de getirmesi etik açısından da zorunludur. Yani medyanın uyarıları ve tespitleri, yetkilileri harekete geçirmektedir. Ancak medya yaşanan korkuyu ve endişeyi yasal düzenlemelere ve idari tedbirlere çeviren, buna ortam hazırlayan bir görev de üstlenmelidir. Polisin, mahkemelerin, psikologların, doktorların ve kamuoyunun tepkisini yansıtan medya böyle bir görev üstlenmezse, bu sapkın davranışlar, ortadan kalkacağı yerde, başkaları için izlenecek örnek davranışlar olmaktadır. Sapkın davranışa meyilli insanlar bu haberlerden etkilenerek bu davranışları uygulama eğilimi gösterebilmektedirler. Bu aşamada medya daha hassas davranmak zorundadır. Aynı zamanda yapılan her yayın ile birlikte toplumda endişe yanı sıra, suç dalgaları da yaratma potansiyelinin farkında olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Budak, S. (2001). Psikoloji Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Cohen, S. (1972). Folk Devils and Moral Panics: The Creation of Mods and Rockers. London: Routledge
- Critcher, C. (2003). Moral Panics and Media. Buckingham: Open University Press.
- Dönmezer, S. (1994). Kriminoloji. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Furedi, F. (2001). Korku Kültürü, Risk Almanın Riskleri. (B. Yıldırım, Çev). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.(1998).
- Garland, D. (2008). “ On The Concept Of Moral Panic.” Media, Crime and Culture. 4.(9). 50-95.
- Goode, E. ve Ben- Yehuda, N. (1994). Moral Panics: The Social Construction of Deviance. Oxford: Blackwell
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., Roberts, B. (1978). Policing the Crisis: Mugging, the State and Law and Order. London: Macmillan.
- Jenkins, P. (1992). Intimate Enemies: Moral Panics in Contemporary Great Britain. New York: Adline de Gruyter.
- Jewkes, Y. (2004). Media and Crime. London: Sage Publications.
- Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü (O. Akınhay, Çev). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları. (1977).
- McRobbie, A. ve Thornton, S. (1995). “Re-thinking Moral Panics for Multi-mediated Social Worlds”. British Journal of Sociology. 46.(4).77- 98.
- Mutlu, E. (2004). İletişim Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Soygüder, Ş. (2009). “ Türk ve Batı Medyasından Örneklerle Törel Ürkü (Moral Panic) Kavramı”. Erişim: 2.3.2009. <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=1939>.
- Uysal, A. (2007). “ Ahlaki Panik ve Toplumsal Hareketler: Kültür, Politika ve Toplumsal İnşa Süreci”. Tezkiye. 46-47.
- Young, J. (1971). “ The Role of the Police as Amplifiers of Deviancy”. Stanley Cohen (Edited by) Images of Deviance. (27-61). Harmondsworth: Penguin.